

Spraakverwarring in de toren

Gudrun Vande Walle

Vakgroep strafrecht en criminologie Universiteit Gent

In het februarinummer van dit tijdschrift verscheen een artikel "Hoogtevrees en Stapelgekte. Onveiligheidsgevoelens in sociale hoogbouw-wijken" [1]. Het was een samenvatting van mijn licentiatsverhandeling tot het beëindigen van mijn studie in de criminologische wetenschappen. In deze verhandeling probeerde ik aan de hand van een analyse van het modernistische ideeëngoed in de architectuur van begin deze eeuw en de sociaal-economische en politieke ontwikkelingen na de Tweede Wereldoorlog, aan te tonen dat hoogbouwwijken sluimerend verworpen zijn tot fysische symbolen van sociale uitsluiting. De critici van de jaren zeventig, vaak sociale wetenschappers, maar ook architecten en journalisten, zagen in de malaise van de hoogbouwwijken een causaal verband tussen de architectuur van deze monsters en criminaliteit. Aan de hand van twee onderzoeken in de hoogbouwwijk van Nieuw Gent, één uitgevoerd door Opbouwwerk Steunpunt Gent en een ander door de Onderzoeksgroep Criminologie van de Universiteit Gent, poogde ik aan te tonen dat niet criminaliteit onveiligheidsgevoelens opwekt bij de bewoners van de modernistische creaties, maar dat een continu uitsluitingsproces letterlijk geconcentreerd wordt door de opeenstapeling van economisch 'onproductieve' leden van de samenleving. De architectuur van de hoogbouwwijken betekende voor de modernisten een instrument voor de emancipatie van de arbeidersklasse en de overstijging van het individuele naar de massamens. Nu, een halve eeuw later, zijn de hoogbouwwijken instrumenten voor sociale segregatie *en masse*.

Uit de reactie van Pascal De Decker moet ik tot mijn grote spijt vaststellen dat mijn boodschap in het artikel onduidelijk overkwam. De heer De Decker geeft in "Utopia is veroordeeld,

de woontorens worden gesloopt" een *fundamentele kritiek* op mijn artikel (zonder verwijzing naar de vindplaats van de bron), terwijl ik bij de lezing van zijn artikel voortdurend een *Aba-Erlebnis* had. Daarom wil ik met deze reactie aantonen dat de ongenueanceerde aanval-in-brutale-stijl van de heer De Decker gestoeld is op een Babylonische spraakverwarring bij de bouw van eenzelfde toren.

De heer De Decker verwijt me dat ik "zonder veel empirisch bewijsmateriaal verzandt in mooischrijverij". Door het plaatsgebrek kon ik de onderzoeken die ik gebruikte en waar ik reeds naar verwees niet citeren. Daarnaast heb ik heel wat literatuur verslonden van auteurs die meestal wel een empirisch onderzoek uitvoerden in o.a. de hoogbouwwijken, zoals ook de boeken en artikels van de heer De Decker niet onbelesen bleven. Voor iemand die niet in de positie verkeert om persoonlijk een grootschalig onderzoek uit te voeren, bestaat er geen andere uitweg dan op een kritische wijze de 'grootmeesters van de denksport' te bestuderen.

Als voorbeeld van *mooischrijverij*, stelt de auteur dat ik hoogbouwwijken zie als "smokey mountains". Dit is een bewijs dat de auteur mijn artikel oppervlakkig en ondoordacht gelezen heeft, want op blz.19 schrijf ik dat "de buurten verloederd zijn omdat de stad beslist (...) het huisvuil eerst te laten aangroeien tot "smokey mountains" alvorens een onderhoudsdienst erop af te sturen". Het gaat hier niet om de woontorens zelf, maar om de verloedering van de buurt, wat een aanslag is op wat Giddens noemt "de vertrouwde buurt als plaats van ontologische veiligheid" [2].

Als ik op blz.41 van de heer De Deckers artikel lees "het voorlopig eindpunt van een marginaliseringsproces brengt, zoals gesteld, een

waaier aan bevolkingsgroepen samen: wat ouden, éénoudergezinnen, veel werklozen, diverse etnische minderen en vooral veel jongeren-zonder-perspectief", of op blz.32 "de bedreigde sociale mix", of op blz.36 "een amalgaam van éénverdieners: ...", dan schaam ik me niet voor mijn lyrischer omschrijving als "grauwe monsters die een allegaartje van mensen huizen (...)" (blz.17 van mijn artikel).

De heer De Decker verwijt me stigmatisering van de hoogbouwwijken, wanneer ik de vergelijking maak met concentratiekampen (blz.33). In een voetnoot maakte ik duidelijk dat concentratiekamp moet begrepen worden in de letterlijke betekenis van het woord, zoals het in Van Dale staat omschreven, zonder te verwijzen naar enige historische escalaties. Als ik schrijf dat "de verkommerde hoogbouwwijken zijn verworpen tot concentratiekampen", dan begrijpt de goede voetnootlezer onmiddellijk dat ik bedoel dat mensen met sociale problemen geconcentreerd worden in slecht onderhouden stapelwoningen aan de rand van de stad en afgesneden van de stedelijke functies. Mijn verbijstering is groot wanneer de heer De Decker op blz.41 zelf spreekt van "concentratieeffect" of op blz.42 van *geconcentreerde* maatschappelijke achterstelling.

De heer De Decker stelt zich vragen over de uitspraak dat "sociale hoogbouwwijken voorbeelden zijn van de uiterste grens van onveiligheidsgevoelens". Daaruit moet ik afleiden dat mijn begrip van onveiligheid in de mist opgaat. Hier moet ik opnieuw verwijzen naar Giddens die stelt dat achter de geconstrueerde causale relatie criminaliteit-onveiligheid een wereld schuilgaat van bedreigde ontologische veiligheid (blz.18 van mijn artikel). Bewoners van sociale hoogbouwwijken zijn "minderwaardige" elementen in het economische proces, dus betekenen ze minder voor de consumptie, de economie gaat in deze groep minder investeren en laat ze over aan de staat die in de afbrokkelende verzorgingsstaat enkel nog pleisters kan uitdelen. Die onzekerheid van de bewoners over werken en consumeren, over wonen en de kwaliteit van het leven, geconcentreerd in een "blokkendoos" is wat Giddens noemt "ontologische onveiligheid"

of "de uiterste grens van onveiligheidsgevoelens".

"Utopia is veroordeeld, de woontorens worden gesloopt" moet ook een kritiek voorstellen op mijn *cruciale bronnen*. Men kan evenwel bij een grondig onderzoek naar de kritiek op de sociale naoorlogse huisvesting niet om Jane Jacobs en Oscar Newman heen. Nergens heb ik beweerd dat dit de grote wetenschappers waren of dat hun onderzoek gebaseerd was op een waterdichte methode. Ze legden wel als eersten - zeker dan Jane Jacobs - de vinger op de wonde. Veeleer dan cruciale bronnen zijn het onvermijdelijke studieobjecten voor dit thema. Bovendien hou ik nergens een pleidooi voor *defensible space*, integendeel. Ik zie Newman als een schoolvoorbeeld van het liberale gedachtengoed, waarin zelfcontrole van de bewoners de overheid moet vrijwaren van een meer substantiële sociale politiek. Nog minder heul ik met Coleman die haar *defensible space* verpandt aan de Britse sociale huisvestingsmaatschappijen.

Ik besluit mijn artikel met de bedenking dat "hoogbouwneurose" een ziekte is die niet heelt met een dosis antibiotica (gevels schilderen en camera's plaatsen bv.), maar die aan de wortels moet behandeld worden. Ik ben daarbij zo bescheiden om "een voorzichtige poging te doen om aan te geven hoe men op een homeopathische wijze (aan de wortels) de sociale hoogbouwwijken terug leefbaar kan maken". Ik geef toe dat de samenvatting van het besluit van mijn verhandeling hier gereduceerd werd tot bijsturing van het recht op wonen. De redactie van *Samenleving en politiek* had mij om een bijdrage gevraagd over het thema bewonersparticipatie en mij voorgesteld dat ik me zou beperken tot het wonen. Daardoor ben voor mijn *amalgaam van oplossingen* niet uitgeweken naar de dieperliggende maatschappelijke problemen, die in mijn eindverhandeling wel uitvoerig aan bod kwamen. Vanuit de betekenis van het grondrecht op wonen in de huidige consumptiemaatschappij, heb ik me de vraag gesteld hoe het huisvestingsbeleid op een niet-discriminerende manier een antwoord kan bieden op het verlangen van elk individu naar een woonvorm (hoog of laag, huur of koop) waarin hij/zij zich thuisvoelt. Bewonersparticipatie op het ogenblik dat

beslist wordt over 'wonen' is een minimum-voorwaarde in een samenleving waarin huisvesting zo belangrijk is voor de status van het individu. Wat me dan ook het meest tegen de borst stuit is de heer De Deckers gebrek aan *mooi-schrijverij*. Het erudiete, maar dwingende taalgebruik laat geen openingen tot discussie. De overheid beslist, de bewoner ondergaat. Een poëtisch taalgebruik is een democratischer vorm van spreken die de bewoner uitnodigt tot parti-

cipatie. De overdrijving prikkelt de gevoelens, het speelse doet lezen, beeldspraak lokt reactie uit. We spreken over dezelfde dingen, maar in een andere taal...

-
- [1] Vande Walle, G., Hoogtevrees en stapelgekke. Onveiligheidsgevoelens in sociale hoogbouwwijken. In: *Samenleving en politiek*, 1988, 2, 12-21.
- [2] Giddens, A., *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the late modern age*, Polity Press, Cambridge, 1991, blz.42-47.